

Anthony J. Tomasino, Amri Kumi Kikao cha 5, Amri ya 4: Sabato.

Huyu ni Dkt. Anthony J. Tomasino na mafundisho yake kuhusu Amri Kumi. Hiki ni kipindi cha 5, Amri ya 4: Sabato.

Kwa hivyo sasa tukiendelea na amri ya nne, kumbuka siku ya Sabato ili kuitakasa.

Lakini baadhi yenu mnafahamu jina Eric Liddell na filamu, *The Chariots of Fire*. Mnakumbuka hilo? Mojawapo ya filamu chache ambazo zina mada ya kidini ambayo imewahi kupata sifa kubwa, lakini labda zaidi kwa muziki kuliko kitu kingine chochote ambacho ningefikiria. Lakini Eric Liddell alikuwa mwanariadha wa Scotland ambaye alikuwa amechaguliwa kushindana katika Michezo ya Olimpiki ya 1924.

Na tatizo lilikuwa kwamba Liddell alikuwa Mkristo mcha Mungu sana na alikataa kushiriki mashindano Jumapili. Kwa hivyo, alipogundua kwamba fainali za mbio za mita mia moja zingefanyika Jumapili, aliamua kujiondoa katika mashindano hayo, ambayo yalikuwa mashindano yake bora zaidi. Na badala yake alichagua kukimbia mbio za mita 200 na 400.

Kabla ya mbio za mita 400, tunaambiwa kwamba alipewa noti na mwanamke na akaifungua na kulikuwa na maandiko yaliyoandikwa kwenye noti hiyo. Ilisema, yeye aniheshimuye, nitampa heshima. Na Liddell aliendelea kushinda medali ya dhahabu katika mbio za mita 400, ingawa haikuwa tukio lake bora zaidi.

Sasa, shukrani kwa Hollywood, Liddell labda amekuwa mmoja wa watunza Sabato maarufu zaidi katika historia ya hivi karibuni, lakini ikumbukwe kwamba yeye si pekee yake. Kwa kweli kuna wengine kadhaa, hasa wanariadha wataalamu ambao walikuwa maarufu sana. Eli Herring, 1995, alikataa kuingia kwenye rasimu ya NFL kwa sababu michezo huchezwa Jumapili na alihisi kwamba alihitaji kuheshimu siku ya Sabato ya Jumapili.

Alikuwa amepewa mkataba wa pesa sita, lakini alikataa kuachilia kanuni zake. Nukuu yake ilikuwa, Jumapili ni siku ya kanisa, si ya kupata pesa. Michael Jones alikuwa mchezaji wa soka, mchezaji wa raga, mchezaji nyota wa raga katika mechi ya Kombe la Dunia la New Zealand ya 1991 iliyopangwa kufanyika Jumapili.

Na Jones alikataa kucheza kwa sababu ilikuwa Jumapili. Na matokeo yake, timu yake ilishika nafasi ya tatu na Jones akabadilika kutoka kuwa shujaa wa taifa hadi kuwa kitu cha kutengwa huko New Zealand. Kwa hivyo, hata leo, kujaribu kushika Sabato kunaweza kuwa na athari mbaya kwa watu.

Kwa hivyo amri ya nne, kumbuka siku ya Sabato, itakase, siku sita utafanya kazi, unaweza kufanya kazi yako yote, lakini siku ya saba ni Sabato kwa Bwana Mungu wako. Usifanye kazi yoyote, wewe au mwana wako au binti yako, mtumwa wako wa kiume au wa kike, ng'ombe wako, au mgeni aliye ndani ya malango yako. Kwa maana kwa siku sita, Bwana alifanya mbingu na nchi na bahari na vyote vilivyomo, akastarehe siku ya saba.

Kwa hivyo, Yahweh aliibariki siku ya saba na kuitakasa. Kwa hivyo siku ya Sabato, ikumbuke siku ya Sabato. Sabato inamaanisha nini? Sasa, hii ni moja ya maneno ambayo wasomi wameyapuuza kutoka kwa asili ya hii, inaonekana rahisi, na bado, bila shaka, si rahisi kamwe kama inavyoonekana.

Inavyoonekana, neno hilo linatokana na kitenzi cha Kiebrania Shabbat, ambacho kinamaanisha kukoma. Na Sabato inaweza kuwa neno linalomaanisha kukoma, au kuacha. Mojawapo ya matatizo ni kwamba umbo la nomino halina maana sana katika kesi hii, lakini kwa namna fulani linaonekana kuwa na maana ya kimantiki, kwa sababu unakoma kufanya kazi, na kwa hivyo unaiita siku ya kukoma, au siku ya mwisho, au chochote kile.

Kuna umuhimu maradufu hapa. Ni wazi kwamba inarejelea mwisho wa juma, kwa hivyo juma limekoma, lakini pia inarejelea kuacha kufanya kazi. Matokeo ya kisheria ya Sabato, maana yake kwa mtu kujizuia kufanya kazi, haya hayakufafanuliwa vizuri katika Agano la Kale.

Haikuwa hadi Mafarisayo walipokuja, ambao waliamua kwamba wangeweka sheria za kila aina juu yake ili kuifanya iwe wazi kabisa maana yake, angalau kutoka kwa mtazamo wao, kutunza Sabato, ndipo hili likawa wazi zaidi, na tunaweza hata kusema ni suala lenye mzigo. Sawa, kwa hivyo Sabato ndiyo tunayoiita ya ajabu kitaalamu. Wazo kwamba unachukua siku moja, na kwamba unaiweka kando kama siku ya kupumzika, siku ya kujizuia kufanya kazi, siku ya ibada, siku ambayo hupati pesa, hilo linaonekana kinyume kidogo na roho yetu ya Marekani, unaweza kusema, kwa sababu Mmarekani wa kweli hufanya kazi 24-7, na hiyo ni wema.

Ni jambo la busara kutopumzika hata kidogo, na kwa hivyo wazo la Sabato ni la ajabu na la kigeni kwetu. Hili linatoka wapi? Je, kulikuwa na watu wengi katika ulimwengu wa kale waliokuwa wakiishika Sabato, na Waisraeli wakawa mmoja wao? Naam, hilo halionekani kuwa kweli. Sasa, hili linavutia kidogo, unajua, nimewajua maprofesa kadhaa ambao hawakujua kwamba tohara ilikuwa imeenea sana katika ulimwengu wa kale wa Mashariki ya Karibu, kwamba watu wengi waliozunguka Israeli walifanya tohara kwa njia mbalimbali.

Wamisri walifanya tohara kama ibada ya kupita kiasi mvulana alipofikisha umri wa miaka 13, jambo ambalo nadhani ni ukatili, lakini unajua, marufuku kwa nguruwe ni jambo lingine ambalo lilikuwa la kawaida sana katika ulimwengu wa kale. Kulikuwa

na watu wengine kadhaa kuzunguka Israeli ambao hawakula nguruwe pia, isipokuwa Wayahudi tu, lakini hakuna ushahidi wa majirani wowote wa Israeli kuadhimisha kila siku ya saba kama siku ya kupumzika. Kuna ushahidi fulani kwamba Wamisri wangeweza kutenga siku ya 10, lakini hakuna ushahidi mwingi ulio wazi, ushahidi huo unapingana, na kwa hivyo haijulikani ni aina gani ya umuhimu waliouweka kwenye hilo.

Ni wazi, kwa Israeli, siku ya Sabato ilikuwa alama ya utambulisho. Ilikuwa ishara ya agano la Sinai, kama vile tohara ilivyokuwa ishara ya agano la Ibrahimu. Na hivyo, waliiona kama kitu kilichowafanya kuwa wa kipekee na kuwatenganisha na watu wengine pia, na ikawa hivyo.

Ni rahisi hivyo. Kwa nini walipata wazo hili? Lilitoka wapi? Naam, karibu mwanzoni mwa miaka ya 1900, msomi Mjerumani anayeitwa Meinhold alikutana na neno la Kibabeli, Sheputu, ambalo pia limetafsiriwa kama Sebutu, kwa sababu mofimu au fonimu inaweza kutamkwa kwa namna yoyote ile katika Kibabeli. Nadharia ya zamani ilifikiri kwamba Sebutu, ambayo inaonekana ilikuwa aina fulani ya sikukuu huko Babeli ambayo ilifanyika kila mwezi, huenda ikawa ndiyo asili ya wazo la Israeli la Sabato.

Kuna ushahidi fulani unaowezekana, na kwa muda mrefu, nadharia hii ilipoteza upendeleo, na sasa inaonekana kurudi tena. Na kwa hivyo, kwa ufupi sana, ni mambo gani yanayoonekana kuunga mkono wazo hili mara nyingi katika Agano la Kale, Sabato inapotajwa, inatajwa kuhusiana na Mwezi Mpya. Kwa hivyo, katika kitabu cha Wafalme, tutaangalia vifungu kadhaa ambavyo vitazungumzia kuhusu Mwezi Mpya au Sabato.

Katika vitabu vya manabii, wakati mwingine hutajwa, nachukia sherehe zenu za Mwezi Mpya na Sabato zenu. Na kwa hivyo, Mwezi Mpya na Sabato mara nyingi huunganishwa pamoja. Na kwa hivyo, nadharia hii ya zamani ilidhani kwamba Sabato inaweza kurejelea mwezi mpevu, na kwamba hii kwa namna fulani ilitokana na wazo la Kibabeli kwamba ulikuwa na sherehe hii ya kila mwezi.

Kwa hivyo, Sabato hapo awali ilikuwa sikukuu ya kila mwezi ambayo ilisherehekewa katika Mwezi Mpya. Kwa upande mwingine, baadhi ya maandishi ya kale sana katika Biblia yanazungumzia jinsi kila siku ya saba ulivyopaswa kupumzika, na kuwapa wanyama wako mapumziko, na kuwapa nchi mapumziko, n.k. Lakini baadhi ya vifungu hivyo, kwa kweli, baadhi ya vifungu ambavyo wasomi wanazingatia mapema sana, havitumii neno Sabato.

Kwa hivyo, nadharia ni kwamba hatimaye Sabato, ambayo ilikuwa sikukuu ya mwezi mpevu, iliungana na kuunganishwa na siku ya saba ya kupumzika na ikawa siku ya Sabato. Ni ya kubahatisha sana, hakuna ushahidi mwingi nyuma yake. Ni mwerevu, lakini sina uhakika kama tunaweza kusema kweli kwamba inashawishi.

Kama hiyo siyo chanzo, basi bado tunabaki na masuala fulani, kwa sababu yanapingana kidogo. Baadhi ya ushahidi ni hafifu, kusema kidogo. Kwa hivyo, rekodi ya kibiblia inaonyesha kwamba Sabato iliadhimishwa katika Israeli hata kabla ya kutolewa kwa Amri Kumi, jambo ambalo linavutia.

Hapa, kifungu kinachotuvutia zaidi kinatoka katika Kutoka sura ya 16, na hii ndiyo hadithi ya utoaji wa mana. Kwa hivyo, unakumbuka jinsi hadithi inavyoendelea ni kwamba watu walimlilia Bwana, walikuwa wakilalamika kwa sababu hawakuwa na mkate wowote, kwa hivyo Mungu alituma mana. Kila asubuhi wangetoka nje na kuokota mana, lakini waliambiwa hawapaswi kukusanya mana siku ya Sabato, na hii ndiyo marejeleo ya kwanza kabisa ya siku ya Sabato katika Biblia, Kutoka 16.

Akawaambia, Hivi ndivyo Bwana alivyoamuru. Kesho ni siku ya mapumziko, Sabato takatifu kwa Bwana, kwa hivyo okeni mtakachooka, chemsheni mtakachochemsha, akiba chochote kitakachobaki, na kiwekeni hadi asubuhi. Hii ni kabla ya Kutoka sura ya 20, kabla ya sheria kutolewa Sinai.

Kwa hivyo, maana yake ni kwamba siku ya saba ilikuwa tayari imetengwa kama pumziko la Sabato kabla ya kutolewa kwa sheria huko Sinai. Umuhimu, ni vigumu kusema. Waliihifadhi hadi asubuhi, na Musa akaamuru, kwamba isitoe harufu mbaya au kupata funza, ila leo, Musa alisema, kwa sababu leo ni Sabato kwa Bwana.

Hamtapata chochote ardhini leo, jambo ambalo linaweza kumaanisha kwamba Mungu mwenyewe hupumzika siku ya Sabato. Mtakusanya siku sita, lakini siku ya saba ya Sabato, hakitakuwapo. Kwa hivyo, hii ndiyo mara ya kwanza kutajwa kwa Sabato katika Biblia, na kama ninavyosema tena, hutokea kabla ya kutolewa kwa sheria huko Sinai.

Je, hilo linaonekana kuwa la ajabu? Naam, kidogo, lakini unajua, unapaswa kukumbuka kwamba Waisraeli waliamini kwamba hupaswi kuuu kabla hawajapewa amri huko Sinai ikisema usiue. Kwa hivyo, kuamini kwamba walipaswa kuitunza Sabato hata kabla hawajapata amri rasmi, amri katika agano la Sinai iliifanya iwe rasmi, lakini haimaanishi kwamba hakukuwa na uwezekano wa kuitunza Sabato kabla ya kutoa sheria ya Sabato. Kulingana na Kutoka 20, msingi wa Sabato uko katika uumbaji, na pia Kutoka 31 17 inarudia uthibitisho huu.

Kwa nini tunaitunza siku ya Sabato? Tunaitunza siku ya Sabato kwa sababu Mungu mwenyewe ndiye aliyeweka kanuni hiyo. Mungu alifanya kazi siku sita. Siku ya saba, Mungu alipumzika kutoka kazini mwake.

Kwa hivyo, ninyi watu mnaweza kufanya kazi siku sita, lakini siku ya saba, lazima mpumzike. Kumbukumbu la Torati 5 halitaji uumbaji. Tunakumbuka hili kutoka labda mihadhara michache iliyopita.

Badala yake, inatoa sababu nyingine kwa ajili ya Sabato. Kumbuka, ulikuwa mtumwa katika nchi ya Misri, Bwana, Mungu wako, alikutoa huko kwa mkono wenye nguvu na mkono ulionyoshwa.

Kwa hivyo, Bwana, Mungu wako, alikuamuru uishike siku ya Sabato. Kwa hivyo, hiyo ni aina tofauti ya hoja, ambayo inategemea uhusiano wa agano kati ya Mungu na Israeli, ambao ulikuwa muhimu sana, muhimu sana kwa ujumbe mzima wa Kumbukumbu la Torati. Na kwa hivyo, katika muktadha wa Kumbukumbu la Torati, hoja hiyo inaeleweka.

Vinginevyo, unajua, unasoma marudio ya Kumbukumbu la Torati ya Amri Kumi, na kila kitu ni sawa na ilivyo katika kitabu cha Kutoka. Kwa hivyo, sidhani kama tunapaswa kuziona hizi kama zinazopingana. Badala yake, nadhani tunapaswa kuziona hizi kama nyongeza.

Nadhani hoja ya awali katika mawazo ya Waisraeli ni kwamba mzunguko wa siku ya saba ulianzishwa na Mungu wakati wa uumbaji, na kwamba ukweli kwamba Waisraeli wenyewe walikuwa watumwa, walijua ni nini kufanyiwa kazi na kufanyiwa kazi na kusukumwa bila kupumzika. Walihitaji kuwa watu wa huruma, kwa sababu Bwana alikuwa amewaonyesha huruma yake alipowatoa Misri. Hesabu na Mambo ya Walawi mara nyingi hujadili Sabato, lakini hazitoi sababu ya kwa nini Sabato ilipaswa kuzingatiwa.

Kwa hivyo, tunaweza kusema, tumekwama, na kitendawili kidogo cha kitheolojia. Je, Mungu anahitaji kupumzika? Ukichukulia hadithi ya Mwanzo kihalisi kabisa, unajua, Mungu huacha kazi yake siku ya saba, na kisha huibariki siku ya saba, na siku ya saba inakuwa siku ambayo watu wake pia wanapaswa kupumzika, wakifuata mfano wa Mungu. Tunaweza kuchukulia hili kihalisi kabisa, lakini tukifanya hivyo, tungekuwa tunapingana na desturi ndefu kanisani na katika Uyahudi, ambayo ilichukua hili kwa njia ya mfano zaidi kuliko kihalisi.

Wayahudi na Wakristo wote walikerwa na wazo kwamba Mungu angehitaji kupumzika. Na kwa hivyo, badala ya kutafsiri hili kihalisi, wote wawili walibishana, mila zote mbili, kwamba hadithi hiyo ilikusudiwa kuwa somo kwetu, si kwa sababu Mungu alihitaji kupumzika, bali kwa sababu tunahitaji kupumzika. Na kwa hivyo, kanuni ya kwa nini kungekuwa na siku ya kupumzika ilianzishwa wakati wa uumbaji wenyewe, kama njia ya kuanzisha mdundo wa maisha ambao ni msingi wa ulimwengu.

Sabato si kitu cha Kiyahudi tu. Si kitu cha Kiisraeli tu. Sabato si kama kanuni kuhusu kutokula nyama ya nguruwe.

Sio kama kanuni kuhusu kutokuwa na aina mbili tofauti za kitambaa katika mavazi yako. Badala yake, Sabato imeanzishwa hata kabla ya yoyote kati ya kanuni hizo na inapaswa kuwa ya lazima, kwa namna fulani, juu ya maumbile yote, si kwa Wayahudi tu. Bila shaka, ikiwa ni sehemu ya Amri Kumi, inakuwa sehemu maalum ya uhusiano kati ya Mungu na watu wake, kama wasemavyo, alama ya utambulisho.

Na bado, mantiki hiyo inapita zaidi ya muktadha huo na kuiweka katika muktadha mpana zaidi wa uhusiano wa Mungu na viumbe vyote. Sasa, katika Agano la Kale, kinadharia, adhabu ya kuvunja Sabato ilikuwa kali sana. Hesabu 15, wakati watu wa Israeli walipokuwa jangwani, walimkuta mtu akikusanya kuni siku ya Sabato.

Na wale waliomwona akikusanya kuni wakamleta kwa Musa na Haruni na mkutano wote. Wakamtia kifungoni kwa sababu haikuwa imeelezwa wazi la kufanya kwake. Bwana akamwambia Musa, Mtu huyo atauawa.

Mkutano wote watamwua kwa mawe nje ya kambi. Mkutano wote wakamtoa nje ya kambi na kumpiga mawe hadi akafa kama Bwana alivyomwamuru Musa. Wazo hapa ni kwamba jumuiya ilikuwa hatarini kwa kitendo chake.

Na kwa hivyo, jamii ingechukua jukumu la adhabu yake. Nadhani ni vigumu kwetu kufikiria adhabu kali kama hiyo kwa kitu ambacho kinaonekana kwetu kuwa kidogo sana. Lakini unapofikiria kuhusu hilo, na kuhusu matokeo yanayowezekana ya mtu mmoja kuamua kwamba atapuuza siku ya Sabato, nadhani inaweza kuwa zaidi, nadhani, yenye mantiki zaidi kwetu, angalau, hata kama, unajua, sidhani kama mshtuko huo utaisha kabisa.

Lakini nakumbuka zamani nilipokuwa mwanafunzi katika seminari huko Wilmore, Kentucky, miezi mingi iliyopita, kwamba jamii ilikuwa ikipitia mabadiliko fulani siku hizo. Wilmore ilikuwa kile tunachokiita jiji la bluu, unajua, ambapo hufanyi biashara yoyote siku za Jumapili, na kila kitu kilikuwa kimefungwa. Na hakika, mtu fulani aliamua kwamba wangepungua duka lao la vyakula siku za Jumapili.

Na moja ya hoja zilizotolewa dhidi yake, namaanisha, ilikuwa utata mkubwa katika mji mdogo wa Wilmore, Kentucky. Lakini moja ya hoja zilizotolewa ni kwamba mara tu biashara moja inapofunguliwa Jumapili, biashara zote zitafikiri lazima zifunguliwe Jumapili. Na kilichotokea ni, kwa kweli, biashara ilifunguliwa Jumapili.

Na wengi wetu, nikiwemo mimi mwenyewe, tulikiri kweli, tulisimama Jumapili na kununua vitu katika biashara hiyo ndogo. Na sasa, Wilmore si mji wa bluu tena. Unajua, kuna biashara zingine nyingi zinazofunguliwa Jumapili.

Je, hilo lilisababisha jambo la kwanza, kama vile kufungua mabwawa au kitu kama hicho? Inawezekana kabisa. Ni kweli kabisa kwamba jamii nzima inaweza kuhisi hitaji la kushindana na kufuata mfano uliowekwa. Na kwa hivyo wazo hapa lilikuwa

kwamba jamii ilikuwa ikijichukulia jukumu la kujilinda ili kuhakikisha kwamba Sabato iliadhimishwa katika vizazi vyao vyote.

Kwamba ikiwa mtu mmoja ataanza kufikiria kwamba anaweza kuendelea kwa kufanya kazi siku ya Sabato, kwamba hivi karibuni kila mtu atahisi wajibu wa kufanya vivyo hivyo. Vipi kuhusu historia ya Agano la Kale? Tunaionaje siku ya Sabato ikitenda na kutekelezwa katika sehemu nyingine ya Agano la Kale? Nje ya Pentateuki, mara chache tunaiona Sabato ikitajwa. Na tumetaja kabla ya vifungu kadhaa katika 2 Wafalme.

Tutazungumzia hayo hapa baada ya muda mfupi. Lakini Yoshua, Waamuzi, 1 na 2 Samweli, 1 Wafalme hawakutaja siku ya Sabato, jambo ambalo linaweza kumfanya mtu ajiulize, unajua, je, Sabato inaadhimishwa siku hizo? 2 Wafalme 4:23, mumewe Mshunami alisema, kwa nini uende kwa nabii Elisha leo? Sio mwezi mpya wala Sabato. Naye akasema, tulia.

Hili tena ni mojawapo ya vifungu vinavyoonekana kuhusisha Sabato na mwezi mpya. Na tena, mwezi mpya ni jambo, bila shaka, ambalo lingetokea mara moja kwa mwezi. Ingekuwa siku maalum ya sherehe.

Inaonekana Sabato inaonekana hapa kama siku ya kuadhimisha kidini badala ya siku ya kupumzika. Jambo la kuvutia kufikiria kuihusu, na tena, moja ya kejeli na ugumu kuhusu Sabato na uundaji wake ni kwamba, yuko karibu kwenda safari ya kumwona nabii, mtu wa Mungu. Na mumewe anasema, kwa nini unaenda kumwona mtu wa Mungu? Na kwa nini unaenda safari hii? Sio siku ya Sabato.

Unajua, mila ya Kiyahudi, hawakupaswa kusafiri siku ya Sabato. Kwa hivyo, je, Sabato hapa ilieleweka kuwa sawa na ilivyoeleweka baadaye? Sijui. Kifungu hicho ndicho tunachokiita fumbo.

Katika 2 Wafalme 11, kuna marejeleo ya walinzi waliokuwa zamu siku ya Sabato katika nyumba ya mfalme, na inazungumzia kuhusu mabadiliko ya walinzi. Msururu mmoja wa walinzi waliokuwa nje ya zamu na msururu mwingine wa walinzi waliokuwa zamu siku ya Sabato. Kwa hivyo inaonekana haikuchukuliwa kuwa ni ukiukaji wa Sabato kuwa na walinzi wanaofanya kazi hekaluni.

Sawa? Ambayo inaweza kuwaongoza wengine, kutoa imani kwa wazo kwamba Sabato wakati huu ilieleweka kuwa siku ya sherehe zaidi kuliko siku ya kupumzika. Kama ninavyosema, si rahisi sana hapa. Sawa? Mwandishi wa historia, kwa upande mwingine, anataja dhabihu za Sabato mara kadhaa, mara kadhaa.

Sadaka za Sabato hazikuchukuliwa kamwe kuwa ukiukaji wa desturi za Sabato kwa sababu fulani, lakini ilikuwa sehemu muhimu ya utunzaji wa Sabato kila wakati. Na katika Hati za Bahari ya Chumvi, kuna maandishi yanayoitwa Nyimbo za Sadaka za

Sabato, ambayo yanaonekana kumaanisha kwamba si tu kwamba hili ni jambo la Kiyahudi, bali pia limewekwa mbinguni kwenyewe, kwamba malaika mbinguni kila siku ya Sabato wanatoa dhabihu pia, na kuimba nyimbo hizi, nyimbo hizi mbalimbali ambazo ziliandikwa ili kuambatana na dhabihu za Sabato, ili Qumran, au jumuiya ya Hati za Bahari ya Chumvi, walipokuwa wakitoa dhabihu hizi siku ya Sabato, walihisi kwamba walikuwa wakifanya hivyo kwa umoja na malaika ambao pia walikuwa wakitoa dhabihu mbinguni. Kwa mara nyingine tena, kufikia hatua hiyo, kufikia wakati wa kuandikwa kwa Hati za Bahari ya Chumvi, miaka mia kadhaa kabla ya Yesu, walikuwa na hisia hii wazi kwamba Sabato si kuhusu Israeli tu.

Sabato imewekwa katika uumbaji wenyewe. Nehemia 10, 31 na 13, 15 hadi 22, gavana alilazimisha marufuku ya biashara siku ya Sabato. Yeremia, moja ya malalamiko yake makubwa kuhusu watu wa Yuda katika siku zake, kuhusu watu wa Yerusalemu, ilikuwa kwamba waliweka malango wazi na biashara ilifanywa siku ya Sabato.

Na hapa, Nehemia anapokuwa gavana na anaingia madarakani, anapiga marufuku aina yoyote ya biashara siku ya Sabato. Cha kufurahisha hapa ni kwamba watu waliokuwa wakivunja Sabato kwa kufanya shughuli siku ya Sabato hawasemwi kuwa waliuawa. Kwa hivyo inaonekana, ingawa walianza kutekeleza marufuku ya biashara ya Sabato wakati wa Nehemia, hawakuwa wakali sana kuhusu jinsi unavyowaadhibu wale waliokuwa wakivunja Sabato.

Katika manabii, tuna marejeleo machache kuhusu Sabato, manabii wa kabla ya uhamisho na baada ya uhamisho wanailaani Israeli kwa kufanya biashara siku ya Sabato. Kwa hivyo unataka kuzungumzia amri ambazo zinaonekana kuwa labda Sabato isiyolazimishwa sana inaonekana kuwa mojawapo. Amosi 8:5, Amosi bila shaka ni mmoja wa manabii wa kwanza kabisa, labda ni mmoja wa vitabu vya kwanza kabisa vilivyoandikwa katika Agano la Kale katika umbo tulilo nalo, lakini Amosi akisema, mwezi mpya utaisha lini ili tuweze kuuza nafaka na Sabato ili tuweze kutoa ngano kwa ajili ya kuuza? Jambo la kuvutia hapa ni kwamba ina maana kwamba siku ya Sabato hawakupaswa kufanya biashara na walijua hilo na inaonekana ilikuwa ikikatishwa tamaa katika siku za Amosi huko Israeli.

Yeremia 17 ndipo anapozungumzia kubeba mizigo kama unajisi wa Sabato na anawaambia watu waache kubeba vitu. Ezekieli 20, Israeli waliinajisi Sabato ambayo Mungu alikuwa ameitoa kama ishara, tuseme alama ya utambulisho, Sabato ni ishara kwamba Israeli ina uhusiano maalum na Mungu na Ezekieli anasema kwamba wamevunja uhusiano huo kwa kutoitunza Sabato. Isaya 56, naamini kifungu cha baada ya uhamisho pia, kinaahidi kwamba kutakuwa na thawabu kwa matowashi na wageni ambao hawainajisi Sabato kwa sababu watu hao wanakuwa sehemu ya jumuiya ya agano la Mungu kwa kuchukua majukumu yanayoambatana na agano ambalo Mungu amefanya na Israeli.

Uyahudi wa Hekalu la Pili ni wakati utunzaji wa Sabato unapoanza kuwa alama ya utambulisho zaidi. Unapaswa kugundua kuwa katika hatua hii Israeli inaingia katika mwingiliano zaidi na majirani zao na inazidi kuwa muhimu kwao kujitofautisha na majirani zao na kwa hivyo desturi hizo zilizowatofautisha na Mataifa zilikuwa zikizidi kuwa muhimu zaidi kwa vikundi fulani vya Uyahudi. Sasa kulikuwa na vikundi vya Uyahudi katika siku hizo ambavyo vilitaka kujaribu tu kuchanganyika, kuwa kama kila mtu mwingine, kitabu cha Makabayo hata kinazungumzia kuhusu wao kujaribu kufuta tohara yao.

Kwa hivyo walikuwa wakienda mbali sana katika baadhi ya sehemu za Uyahudi ili wawe kama kila mtu mwingine unayemjua na bila shaka mwitikio wa hilo ni kwa watu kusisitiza kwa nguvu zaidi mambo yale yanayowatofautisha na watu wengine na hivyo una mgawanyiko unaofanyika. Kwa hivyo katika kipindi cha Hekalu la Pili utunzaji wa Sabato ulikuwa unakuwa suala muhimu sana la migogoro. Tena utunzaji wa Sabato ulikuwa alama ya utambulisho.

Wayahudi waliowageuza Wayahudi kuwa Wayahudi huko Yudea kulingana na Wamakabayo wa Kwanza 143 waliinajisi Sabato. Kwa hivyo sio tu kwamba wanajaribu kufuta tohara yao, ishara ya agano la Musa, bali pia wanajaribu kufuta Sabato, ishara ya uhusiano maalum wa Mungu na watu wake Israeli. Na kweli ikawa suala kubwa wakati wa mateso ya Waantokia kwa sababu wakati huo Wayahudi walikabiliwa na ukweli kwamba walikuwa wakipigana dhidi ya Wagiriki, Wamakedonia na washirika wao ambao hawakuheshimu siku ya Sabato.

Na kwa hivyo katika tukio moja maarufu tuna kundi hilo na makundi mawili makubwa mwanzoni mwa uasi, kundi la Hasidia, wale wacha Mungu ukitaka, na kundi la Makabayo. Kundi la Wahasidia lilishambuliwa siku ya Sabato na majeshi ya Kigiriki na walikataa kujilinda. Ni siku ya Sabato walikataa kuchukua panga na kwa hivyo wote walichinjwa.

Wamakabayo wakati huo waliapa kiapo wakisema tutapigana na yeyote atakayetushambulia hata kama ni siku yetu ya Sabato. Kwa hivyo Wamakabayo walichukua sera hii iliyosema kwamba uhifadhi ulikuwa muhimu zaidi kuliko hata alama hii ya utambulisho. Hilo halikuwa bila utata na kulikuwa na watu waliowakosoa kwa hilo baadaye na bado kuna watu leo ambao wanajadili kama huo ulikuwa uamuzi sahihi wa kufanya au la.

Lakini unajua baadhi ya watu husema vema kama hawangefanya walichofanya basi Wayahudi wote wangeangamizwa. Hilo si kweli. Si kweli kwa sababu ya ukweli kwamba kulikuwa na Wayahudi mbali zaidi ya mateso ya Antiokia.

Kulikuwa na Wayahudi huko Babeli, kulikuwa na Wayahudi huko Uajemi, kulikuwa na Wayahudi huko Misri, Wayahudi ambao hawangekabiliwa na aina ile ile ya mateso ambayo Antiochus alikuwa akiwanyeshea Wayahudi huko Yudea. Kwa hivyo hatuwezi

kusema kwamba Wamakabayo waliwalinda Wayahudi kwa kuamua kupigana siku ya Sabato. Upande mwingine wa sarafu bila shaka ni kwamba kama habari ingeenea kwamba Wayahudi hawangejilinda siku ya Sabato basi bila shaka sera ya busara sana ingekuwa kwa Wagiriki kuwashambulia tu siku ya Sabato na hivi karibuni uasi wa Waathiokia ungekuwa umeisha uasi wa Wamakabayo.

Kipindi cha Hekalu, baada ya wakati wa mateso na kadhalika, baada ya Wayahudi kushindwa na Warumi, Wayahudi wakawa sehemu ya jamii hii kubwa zaidi ya watu. Na wakati mwingine haionyeshi akilini mwetu jinsi uwepo wa Wayahudi ulivyokuwa muhimu katika Milki ya Kirumi. Kwa sababu Wayahudi waliamini kwamba kuwa na watoto wengi ilikuwa ishara ya baraka za Mungu, walikuwa na familia kubwa sana.

Na hilo halikupuuzwa na Wagiriki na Warumi, kwa sababu Wagiriki na Warumi walikuwa na hamu kubwa ya kuwa na familia ndogo sana, kwa kawaida mtoto mmoja, labda wakati mwingine wawili. Ilhali Myahudi wako wa kawaida, sita, saba, wanane, nani anajua wangapi? Unajua, njia za uzazi wa mpango hazikuwa na ufanisi sana siku hizo. Na hivyo Warumi na Wagiriki walifanya mauaji ya watoto wachanga.

Na hivyo ndivyo walivyozifanya familia zao kuwa ndogo. Wayahudi walishtushwa na desturi hiyo na wakakataa kuifanya. Kwa hivyo Wayahudi walienea na kukua.

Na makadirio mengi yanasema kwamba labda walikuwa kundi kubwa zaidi la kikabila katika Milki ya Kirumi. Na Wayahudi waliwaona kuwa wa kuvutia, badala yake, Warumi waliwaona Wayahudi kuwa wa kuvutia. Warumi walivutiwa sana na Wayahudi.

Waliwachukia. Cicero, mzungumzaji maarufu wa Kirumi, alikuwa na hotuba kadhaa ambapo aliwatukana Wayahudi. Na kutokana na hotuba hizi, moja ya mambo tunayojifunza ni kwamba desturi ya Kiyahudi ya kushika Sabato ilikuwa ikiigwa na wanawake wa Kirumi.

Na kwa hivyo Cicero alishtushwa na hilo, unajua. Lakini siku ya Sabato ilikuwa ikizidi kuwa jambo la Kiyahudi tu. Ilikuwa ikizidi kuwa, loo, si jambo la ajabu hilo? Kwa hivyo kila mtu katika jamii ya juu huko Roma alikuwa akijaribu kuwa kama Wayahudi katika njia zao, unajua.

Inavutia sana, kwa sababu ni kama vile Warumi walivutiwa na chochote kilichoonekana kuwa kipya, na hasa mambo yaliyotoka Mashariki ambayo yalionekana kuwa ya ajabu kidogo na yasiyo ya kawaida, kama vile, unajua, jina hilo la siri la Yahweh, kwa mfano. Kwa hivyo siku ya Sabato ya Kiyahudi ilipitishwa na baadhi ya Mataifa, baadhi ya Warumi, na si kwa njia yoyote na wote, si kwa njia yoyote, bali na baadhi ya Warumi pia. Kwa hivyo ilikuwa ikizidi kuidhinishwa, imebainika.

Na kwa Warumi, ilikuwa aina ya utata wa kuvutia waliokuwa nao kuhusu Sabato. Kwa upande mmoja, walidhani ilikuwa ni kisingizio tu cha uvivu. Wengi wao walidai kwamba Wayahudi wote walikuwa wavivu, na usingeweza kuwalazimisha kufanya kazi siku ya Sabato yao, na usingeweza kupata, kama ungekuwa na mtumwa Myahudi, usingeweza kupata kazi yoyote ya siku njema kutoka kwao siku hiyo ya Sabato yao.

Kwa upande mwingine, kulikuwa na mvuto huu na mwitikio huu uliokuwa ukiendelea. Mtazamo wa kuvutia sana. Yesu anasema nini kuhusu Sabato? Naam, unajua, hii inakuwa moja ya aina kuu ya migongano ambayo Yesu anayo na Mafarisayo na viongozi wengine wa kidini wa siku zake, kwa sababu, kama nilivyosema, unajua, Amri Kumi hazieleweki vizuri.

Unakumbuka siku ya Sabato? Naam, inamaanisha nini kuikumbuka? Loo, hei, ni siku ya Sabato. Karibu nisahau. Hapana, labda zaidi ya hapo.

Kumbuka, irudishe tena kila wiki. Kumbuka siku ya Sabato. Itakase.

Uitakase. Hufanyi kazi. Unafanya kazi yako siku sita zilizobaki, lakini hufanyi kazi siku ya saba.

Kwa hivyo ndivyo ilivyo. Hufanyi kazi yoyote siku ya Sabato. Unawezaje kuitunza takatifu? Hatimaye, bila shaka, wana dhabihu hizi za Sabato ambazo hufanya kila wakati na ibada za sinagogi nje katika maeneo ya diaspora.

Lakini uliruhusiwa kufanya nini? Hukuruhusiwa kufanya nini? Ni kazi gani iliyojumuishwa? Unajua, mtu akikusanya kuni siku ya Sabato inaonekana ilikuwa kazi kiasi kwamba wangempiga mawe hadi afe kwa sababu hiyo. Hii inavutia kidogo unapoifikiria. Unajiuliza kama walimshikilia hadi siku iliyofuata kabla ya kumpiga mawe hadi afe.

Je, kumpiga mawe hadi afe kungechukuliwa kuwa kufanya kazi? Kuokota vijiti ni kazi. Kuokota mawe? Vyovyote vile, kwa hivyo Mafarisayo na madhehebu mengine ya Kiyahudi waliunda seti za sheria kuhusu kile kilichounda kazi. Na hakika, tunaona baadhi ya sheria za baadaye tunazopata katika Mishnah na Talmud zikiwa tayari zimeakisiwa katika Injili.

Na haya yanajumuisha mambo kama swali la kama unaweza kumponya mtu siku ya Sabato au la. Na nilikuwa nikifundisha darasa wakati mmoja katika Chuo Kikuu cha Chicago, na walikuwa na wanafunzi Wayahudi darasani. Na mmoja wao akawa mbishi sana kuhusu suala hilo, kuhusu Injili zikisema kwamba Mafarisayo walikasirika kwa sababu ya uponyaji wa Yesu siku ya Sabato.

Na akasema, hakuna Myahudi ambaye angesema huwezi kumponya mtu siku ya Sabato. Nami nikasema, na kumwonyesha katika Mishnah, kitabu kitakatifu cha Kiyahudi, inasema kwamba hukuruhusiwa kuweka mfupa ikiwa mtu alivunja mfupa siku ya Sabato, kwamba hukuruhusiwa kunyoosha mkono uliovunjika au mguu uliovunjika, kwamba unaweza kuuloweka, lakini huwezi kuusugua siku ya Sabato. Kwa hivyo ndio, wazo kwamba kusugua mfupa uliovunjika au kujaribu kuweka mfupa uliovunjika siku ya Sabato ilikuwa kazi ilianzishwa katika sheria ya Kiyahudi.

Na tunaona hilo tena, kama ninavyosema, tayari limeakisiwa katika Injili. Yesu anapopata shida kwa kumponya mtu siku ya Sabato, si mara moja, bali mara kadhaa, sivyo? Yesu mara nyingi aligombana na Mafarisayo kuhusu maadhimisho ya siku ya Sabato. Je, ni halali kupunguza mateso ya wanadamu siku ya Sabato? Siku moja wanafunzi wake wanapita shambani na wanakusanya masuke ya ngano na kuyala walipokuwa wakitembea shambani.

Na Mafarisayo wakasema, Kwa nini wanafunzi wako wanafanya jambo lisilo halali siku ya Sabato? Kama nafaka zote zingekuwa zimelala kwenye rundo mahali fulani, nao wangeokota konzi moja na kula, hilo lisingekuwa ni uvunjaji wa siku ya Sabato. Lakini kwa sababu wanachuma nafaka, ni uvunjaji wa Sabato. Na Yesu anajibu kwa kuwaambia kuhusu hadithi ya jinsi Daudi na watu wake walivyokula mikate iliyowekwa wakfu walipokuwa na njaa, na ana kauli hii nzuri kuhusu jinsi Sabato ilivyofanywa kwa manufaa ya wanadamu, si wanadamu kwa ajili ya Sabato.

Hatukuumbwa kwa kusudi la kuitunza Sabato. Sabato iliumbwa kwa faida yetu. Unajua, na kimsingi kinachomhusu Yesu ni kwamba ikiwa kuitunza siku ya Sabato kutakuwa mzigo, basi umeidhoofisha kusudi lenyewe la siku ya Sabato, sivyo? Alichukua mtazamo wa vitendo kuhusu Sabato.

Dumisha manufaa yake, dumisha manufaa ya kupumzika, dumisha manufaa ya ibada, lakini si kwa kufuata sheria kwa sheria nyingi. Hilo ndilo Yesu alijaribu kulielewa wazi kuhusu Sabato. Sabato imekusudiwa kuwa na manufaa kwetu, si mzigo kwetu.

Baadaye katika Agano Jipya, tunaona kwamba kuna msisitizo unaoendelea kuhusu Sabato, lakini kuna matamshi kadhaa ya siku ya Sabato. Kitabu cha Matendo kinaonyesha wanafunzi wakienda kwenye sinagogi mara kadhaa siku ya Sabato. Kwa hivyo wanaendelea kuitunza Sabato, ingawa wao ni wafuasi wa Yesu, wanaendelea kwenda kwenye sinagogi, na kwa kawaida wanafundisha huko, sivyo? Paulo aliwaonya Wakolosai, ambao hapo awali hawakuwa Wayahudi, wengi wao labda, wasiwaruhusu watu kuwahukumu na jinsi walivyoitunza siku ya Sabato.

Na swali la kuvutia hapa, je, Paulo anawaambia Wakolosai kwamba hawalazimiki kuitunza Sabato, kwamba wanaweza kuipuuza tu? Sidhani hivyo. Badala yake, inahusiana na wale Wayahudi, wale watu ambao wangetaka kuwalazimisha

Wakolosai sheria kuhusu jinsi Sabato inavyopaswa kuzingatiwa. Na Paulo anasema, msiwaache wakuambie kwamba unaifanya vibaya.

Fanya kwa njia inayokufaa. Una faida gani? Hiyo ndiyo mbinu ya Yesu. Una faida gani? Sabato inakufaa? Ni siku gani ya kupumzika kwako? Katika Waebrania, katika kitabu cha Waebrania, mtindo wa kawaida wa ufafanuzi wa Aleksandria tunaoupata katika kitabu cha Waebrania, unajua, mtindo wa ufafanuzi wa Aleksandria unapenda kugeuza kiroho na kupata maana za kiroho katika desturi na sheria nyingi za Agano la Kale.

Na mwandishi wetu wa Waebrania anaonekana kufuata mfano huo huo. Anapoona umuhimu wa kiroho katika siku ya Sabato, anasema kwamba Sabato ni kivuli cha raha tutakayokuwa nayo mbinguni. Sasa, nimekuwa na baadhi ya watu wakinipinga kuhusu hili mara kwa mara kuhusu kusema, je, kitabu cha Waebrania hakisemi kwamba hatupaswi kufanya Sabato hapa kwa sababu Sabato inatusubiri mbinguni? Sidhani kama ndivyo mwandishi wa Waebrania anavyosema.

Nadhani anachosema ni kwamba hapo ndipo tutakapopata Sabato safi na ya kweli. Sabato tulizo nazo hapa ni kama utangulizi. Ni kama, unajua, ni ya kiplatonic, unajua, Sabato safi na kamilifu ndiyo tutakayoifurahia mbinguni.

Sabato tulizo nazo hapa ni tafakari hafifu ya Sabato hiyo safi na kamilifu, ambayo hutokea pale tunapokuwa mbele za Mungu. Ninapaswa kusema kwamba hakuna waandishi wa Agano Jipya wanaokataa wazo la kuitunza Sabato. Hakuna mtu anayesema katika Agano Jipya, huna haja ya kuitunza Sabato, au hakika hakuna mtu anayesema hutaitunza siku ya Sabato.

Je, kanuni za siku ya Sabato zinatumiwa kwa njia tofauti katika Agano Jipya? Hakika, Ukristo na Uyahudi zilitofautiana katika hatua hii. Hakuna shaka kuhusu hilo. Sasa, hatimaye Ukristo uliunda sheria na kanuni kuhusu utunzaji wao wa siku ya Sabato, lakini ilikuwa aina tofauti ya roho kuliko roho iliyotawala katika Uyahudi.

Kwa hivyo, tunawezaje kubadili kutoka Jumamosi hadi Jumapili? Daima kuna swali la kuvutia, unajua, na tena, tunaona tayari katika wakati wa mitume, Agano Jipya linatuambia kwamba Wakristo walikusanyika siku ya kwanza ya juma, Jumapili, siku ya ufufuo wa Kristo. Walifanya hivi kulingana na Matendo 20, kulingana na 1 Wakorintho. Walikuwa wakikusanyika pamoja siku ya kwanza ya juma.

Je, bado walikuwa wakiita Sabato? Hapana, hawakuwa wakiita hiyo siku ya Sabato wakati huo. Kulikuwa na siku ya Bwana, ilikuwa siku ya kwanza ya juma, na hiyo ilikuwa ikitengwa kama wakati maalum wa ibada. Kwa nini walikuwa wakifanya hivyo? Inawezekana sana, inahusiana na ukweli kwamba katika ulimwengu wa Kirumi, Jumapili ilikuwa siku ya kupumzika, siku ambayo ulitoka kazini, na sababu ni

kwamba hiyo ilikuwa siku ambayo kwa kawaida wangukuwa na sherehe kubwa kuhusu jua na mambo ya aina hiyo.

Kwa hivyo, ulipokuwa na sherehe hizi kubwa Jumapili, uliwaacha watumwa wako waende kazini huku Wakristo wakiitumia fursa hiyo na wangukusanyika na wangufanya mikutano yao kwa sababu Wakristo wengi wa kwanza walikuwa watumwa. Wengi wao walilazimika kufanya kazi Jumamosi, unajua, na kwa hivyo walikutana tu Jumapili badala yake. Kanisa lilipozidi kuwa la Mataifa, lilianza kujitenga na Wayahudi kwa kuzingatia zaidi Jumapili.

Na tunaona hili katika baadhi ya matamshi ya baadhi ya baba wa kanisa la kwanza. Tayari kufikia mwaka 100 BK, ilikuwa kawaida kwamba kanisa lingeadhimisha Jumapili kama siku yake ya ibada na mapumziko badala ya Jumamosi. Na ndiyo, kulikuwa na baba wa kanisa la kwanza waliokataa Sabato ya Jumamosi ya Kiyahudi.

Na kwa hivyo mzozo ulikuwa unaanza wakati huu. Inaonekana ulianza kwa njia ya vitendo sana, njia ya kuheshimu ukweli kwamba unatakiwa kuwa na siku ya kupumzika na siku ya ibada na kuzingatia Mungu, lakini usingeweza kufanya hivyo Jumamosi kwa sababu ya kalenda ya Kirumi. Nadhani Yesu angekubali, unajua, na ungechanganya siku ya mapumziko ya Jumapili na maana mpya.

Hii ndiyo siku ambayo Mungu aliumba nuru. Hii ndiyo siku ambayo Yesu alifufuka kutoka kwa wafu. Ni siku gani bora zaidi kwetu kukusanyika pamoja kuabudu, kutenga muda wa kuburudika, na kwa ajili ya familia kuliko Jumapili? Na hivyo Jumapili ikawa aina ya alama ya utambulisho wa Kikristo.

Kurasimishwa kwa Jumapili kama siku ya mapumziko kulitokea mwaka wa 313 BK wakati Mfalme Constantine alipoitangaza. Siku ya Sabato kwa kweli ilikuja baadaye kidogo kuliko Jumapili, ambayo ilitangazwa kuwa siku ya Sabato ya Kikristo. Na sina uhakika hata kama hiyo imewahi kurasimishwa.

Kwa kweli ningelazimika kuangalia hilo. Lakini kweli ilikuja baadaye kidogo katika historia ya kanisa kabla ya Jumapili kutangazwa kuwa Sabato ya Wakristo. Ingawa ilikuwa Sabato yetu isiyo rasmi, na imekuwa Sabato yetu isiyo rasmi tangu karne ya kwanza BK.

Tena, nilitaja hili mara kadhaa, Yesu alikuwa na mtazamo wa vitendo kuhusu Sabato. Na hapa pia, tunaona kwamba siku ya kuitunza Sabato ilikuwa ya vitendo, kwamba ilikuwa na maana zaidi kwa kanisa kuifanya Jumapili. Na kwa hivyo naamini kwamba hiyo inaendana na roho ya Sabato.

Kwa hivyo, je, Wakristo leo wanapaswa kuitunza Sabato? Hii ni kama kiini cha jambo zima, kwa sababu kuna wale wanaosema, hapana, Sabato ilikuwa jambo la Kiyahudi. Ilikuwa sehemu ya sheria hizo zote zilizowafanya Wayahudi kuwa sehemu ya watu

wa agano la Mungu. Hatufungwi na sheria hizo kama vile tusifungwi na sheria zinazosema kwamba unahitaji kujiepusha na nyama ya nguruwe.

Hatufungwi na sheria za Agano la Kale. Sidhani kama Israeli ilifungwa na sheria za Agano la Kale. Nadhani iliwekwa huru na sheria za Agano la Kale, lakini hilo ni swali lingine.

Paulo anatumia taswira ya sheria kama mwalimu. Inatufundisha kanuni nzuri, na kanuni hizo ni mambo tunayoendelea kuyazingatia. Unapokuwa chini ya mwalimu, hatimaye unahitimu, na huhitaji mwalimu tena.

Je, hiyo ina maana kwamba unasahau masomo yote uliyojifunza? Tusitumaini. Badala yake, masomo tuliyojifunza, mambo yale ambayo yalikuwa kweli yaliyowekwa ndani yetu na mwalimu, yanaendelea kuwa na umuhimu kwetu baadaye. Namaanisha, hatuna mtu anayesimama juu yetu akiwa na fimbo tayari kutupiga mikono ikiwa hatutapata masomo yetu vizuri, lakini tunajumuisha kanuni hizo mioyoni mwetu, ndani ya roho zetu.

Ingawa Sabato ilikuwa ishara ya agano la Sinai, ilianzishwa wakati wa uumbaji. Hiyo ndiyo hoja iliyotolewa katika kitabu cha Kutoka. Ni hoja ambayo baadaye inatajwa na marabi na katika Uyahudi wa Kati ya Agano Jipya.

Uelewa ni kwamba kuna kitu cha ulimwengu wote kuhusu Sabato, si kitu cha Kiyahudi hasa kuhusu Sabato. Yesu alisisitiza utunzaji wa Sabato kama faida kwa wanadamu, si faida kwa Israeli tu. Yesu hakusema Sabato ilifanywa kwa ajili ya Israeli, si Israeli kwa ajili ya Sabato.

Alisema Sabato ilifanywa kwa ajili ya wanadamu, ili sisi sote tunufaike na kupokea siku ya kupumzika, siku ya kuburudishwa. Kwa hivyo, hebu tuzungumzie baadhi ya faida za kuwa na siku ya kupumzika hapa. Haya yote yameainishwa katika maandiko mbalimbali katika Agano la Kale na katika Agano Jipya pia.

Kwanza kabisa, faida ya kimazingira ya Sabato. Ulimwengu unahitaji kupumzika. Viumbe hai vinahitaji kupumzika.

Utawaacha wanyama wako wapumzike siku ya Sabato. Paka hawana shida yoyote. Wameijua sehemu hiyo vizuri.

Lakini nchi ilikuwa na Sabato yake. Sasa, Sabato hizo kwa kawaida huendelea kila baada ya miaka saba, au Sabato ya kila mwezi, au kitu kama hicho. Lakini kulikuwa na siku ambazo nchi ilipaswa kupewa mapumziko ili iweze kujifurahisha yenyewe.

Wanyama walipaswa kupewa siku ya mapumziko kila wiki. Sasa, usiwasukume wanyama wako. Usiwafanyie kazi.

Wanahitaji kupumzika. Kwa hivyo, wazo la kuwa na wakati wa kupumzika kwa ajili ya nchi, kwa ajili ya ulimwengu, kwa ajili ya viumbe vyenu, na kwa ajili yenu wenyewe, yote yaliyokuwa muhimu sana na muhimu sana na muhimu kwa ajili ya kuanzishwa kwa Sabato, na bado yanatunufaisha leo. Sasa, kumekuwa na nyakati mbalimbali katika historia ambapo watawala wabaya wamejaribu kuondoa Sabato ya siku ya saba.

Na ilifanyika Ufaransa wakati wa Mapinduzi ya Ufaransa. Warusi walijaribu kufanya hivyo wakati mmoja kwa sababu wazo lilikuwa kwamba ikiwa wangeweza kuondoa Sabato ya Kikristo, wangeweza kudhoofisha Ukristo na utaratibu wao mpya wa ulimwengu. Haikufanya kazi kwa sababu watu wanahitaji kupumzika.

Ardhi inahitaji kupumzika. Wanyama wanahitaji kupumzika. Walipojaribu kuibadilisha Ufaransa kuwa wiki ya kazi ya siku 10, waligundua kuwa farasi walikuwa wanakufa kwa uchovu.

Kuna kitu kilichojengwa ndani ya ulimwengu wetu ambacho kinaonekana kufanya kazi vizuri zaidi katika mzunguko huo wa siku ya saba. Ambayo, kwa njia, ninapaswa kusema, ni jambo la Kiyahudi. Ukiwaangalia Wababeli, Wamisri, au Warumi, na hawakuwa na wiki za siku saba.

Hayo yote yalitoka kwa Wayahudi. Lakini yanafaa. Mungu alionekana kujua anachokuwa akifanya kwa sababu fulani ya ajabu.

Mantiki ya kimaadili ni jukumu letu kuwapa watu na wanyama wengine mapumziko wanayohitaji. Bila shaka, hili linasisitizwa katika Kutoka na Kumbukumbu la Torati, wazo kwamba hupaswi kuwafanyia watu kazi kwa nguvu zote. Utunzaji wa Sabato katika nchi yetu umetekelezwa na serikali.

Tuna sheria hizi za Jumapili. Hii inatoka katika jimbo la Ontario. Inakataza kazi, isipokuwa kwa baadhi ya mambo, isipokuwa kwa kazi fulani zinazohitajika.

Kama mtu hangeweza kuchukua likizo ya Jumapili, angeweza kuchukua likizo ya siku nyingine. Wazo muhimu hapo lilikuwa kwamba una muda wa kupumzika. Kama hatukutekeleza kwa namna fulani, kama tuna, kama nilivyosema hapo awali, aina hii ya hoja akilini mwetu inayosema, kazi ni nzuri, kupumzika si vizuri sana.

Tunawasukuma watu. Ina matokeo mabaya sana, kama tulivyoona katika baadhi ya jamii katika siku zetu, ambapo watu wanakufa kazini kutokana na uchovu. Mpango wa Mungu ni kwamba watu wasingeweza kuwafanyia kazi wafanyakazi wao kwa bidii.

Walipaswa kuwapa nyakati nzuri za kupumzika. Na kwa hivyo, kuna maana hiyo ya kimaadili iliyojengwa ndani ya Sabato pia. Tuna jukumu kwa waliokandamizwa.

Tuna jukumu la kuwalinda kutokana na watu hao ambao wangewanyonya. Kuna watu ambao wangewafanyia kazi watu wao kwa muda mrefu iwezekanavyo, mradi tu wangeweza kupata pesa kutoka kwao. Na kuna watu ambao wamekata tamaa vya kutosha kwamba wataendelea kufanya kazi vizuri zaidi ya wakati ambao wanapaswa kufanya kazi.

Kwa kupanga na kufuata mzunguko huo, ambao una siku hiyo ya kupumzika iliyojengwa ndani, tunajiweka upande wa wale watu wanaokandamizwa, upande wa wale watu wanaonyonywa na wachoyo. Na kisha, bila shaka, kuna upande wa kiroho pia kwa sababu kuitakasa siku ya Sabato kunamaanisha kuiweka kando kwa ajili ya Mungu.

Kunapaswa kuwa na hisia ambapo tunaweza kutenga sehemu ya muda wetu kila wiki kuabudu, kutafakari, kuwa na familia, na kuungana tena kwa njia takatifu na majirani zetu na wapendwa wetu. Tuna siku ambayo huweka muundo wa wiki yetu iliyobaki unapoifikiria. Unatumiaje Jumapili yako? Itakuwa na athari kwa wiki yako iliyobaki kwa njia moja au nyingine.

Tukitumia Jumapili zetu kwenye uwanja wa gofu, hatupati aina ya utakatifu; labda tunapata kukatishwa tamaa. Tukitumia siku zetu mbele ya televisheni au ofisini, kama watu wengi wanavyofanya siku hizi, tunaepuka kukutana na Mungu. Na tunajitenga na fursa tunazopata za kukutana na wengine, ili roho zetu zitiwe moyo, ili kujipatia burudisho kwa wiki nzima ambapo tutakuwa huko nje tukifanya kazi zetu za kila siku na labda kutengwa na mambo yaleyale ambayo yangelisha roho zetu, roho zetu.

Nitakusimulia hadithi fupi hapa. Zaidi ya miaka 75 iliyopita, kulikuwa na mwanamke mmoja kwa jina la Lettie Cowman. Alikuwa mmishonari na mwandishi.

Na alisimulia hadithi kuhusu msafiri aliyekuwa akisafiri kwa muda mrefu kupitia Afrika. Na walikuwa wameajiri watu kutoka kabila la wenyeji ili kuwabebea mizigo yao. Siku ya kwanza, walipita haraka na wakatembea mbali, na msafiri huyo alifurahi sana jinsi wanavyopiga hatua nzuri.

Asubuhi ya pili, watu wa kabila hilo walikataa kuhama, walikaa tu, na kupumzika. Na wasafiri walipowashawishi na kuwapa pesa zaidi na kujaribu kwa njia mbalimbali kuwafanya watu hawa wahame, walikataa tu. Na hatimaye walifanya kitu ambacho kingeonekana dhahiri kwetu.

Waliuliza kwa nini hawakutaka kuendelea zaidi. Na walichosema ni kwamba walikuwa wamepita kiasi siku ya kwanza na sasa ilibidi wasimame ili kuruhusu roho zao zifikie miili yao. Lettie Cowman alihitimisha kwa kuwahimiza watu kwa njia hii.

Alisema, maisha haya ya kizunguzungu na ya haraka, ambayo wengi wetu tunaishi, yanatufanyia kile ambacho siku hiyo ya kwanza ya Machi iliwafanyia wale watu maskini wa makabila ya msituni. Tofauti ni kwamba walijua walichohitaji kufanya ili kurejesha usawa wa maisha. Mara nyingi, sisi hatujui.

Bila shaka, unafikiria kuhusu hilo, hilo lilikuwa miaka 75 iliyopita, na kasi ya maisha leo inazunguka-zunguka kiasi gani? Je, siku ya Sabato inaweza kuwa ya thamani zaidi, na muhimu zaidi kiasi gani? Je, inaweza kuwa muhimu zaidi kwetu, kwa kweli, kuruhusu roho zetu zishike miili yetu kwa kuchukua siku ya kuburudika, kupumzika, na Sabato.

Huyu ni Dkt. Anthony J. Tomasino na mafundisho yake kuhusu Amri Kumi. Hiki ni kipindi cha 5, Amri ya 4: Sabato.